

A határozottság a magyar nyelvben: néhány funkcionális megjegyzés

Paolo Driussi

A határozottság fogalma nagyon fontos a magyarban, hiszen ez a pragmatikai jelenség mondattani szerepet is betölt: sok tanulmány világosan mutatja, hogyan befolyásolja a főnévi csoportok határozottsága a mondatszerkezetet. Maleczki Márta pedig megfigyelte, hogy a határozottsággal a specifikus/nem specifikus vonás is párosul (l. pl. Maleczki 2008). Funkcionális szempontból kívánom elemezni, hogyan lehet összevonni a határozottságot és a specifikusságot a nyelvtani elemzésben, valamint hogyan működhet konkrétan a mondatszerkesztésben. Vizsgálódásom alapjául a Functional Discourse Grammar (FDG) elmélete szolgál (Hengeveld és Mackenzie 2008).

Az FDG elmélete egyértelműen a pragmatikai jelenségek közé helyezi a határozottságot, és azt állítja, hogy minden *subact*-ot (tehát a *referential*, azaz a: kijelölő és az *ascriptive* vagyis: állítmányi alközlést is) jellemezhetjük a meghatározó és azonosító funkció (specifikusság) kombinációjával, tehát a Maleczki említette kettősség már be van építve az elméletbe.

A magyar nyelv esetében egy ilyen szempont jól alkalmazható. Például: a *Péter diák* mondatban az állítmány se nem meghatározható, se nem azonosítható, a *Péter egy diák* mondatban pedig meghatározható, de nem azonosítható (itt némileg eltérve Maleczki leírásától), a *Péter a magyar diák* példában viszont meghatározható és azonosítható az állítmány. Az FDG szerint nem meghatározható, de azonosítható az az állítmány, amelyet a beszélő nem ismer, a hallgató viszont igen. Ilyen például a *Péter egyik diákotok?* kérdés.

Érdekes módon a szintaktikai viselkedését talán arra vezethetjük vissza, hogy a névszói állítmány argumentuma határozottabb és/vagy azonosítottabb lehet magánál az állítmánynál, fordítva nem.

Meg akarom mutatni, hogy a magyar nyelv avval az FDG elméletében feltételezett lehetőséggel él, hogy az igei állítmány esetében is fontos a határozottság fogalma, és a(z FDG szerint velejáró) azonosító funkció. Tulajdonképpen már Bende-Farkas (1995) utalt erre a lehetőségre, bár nem tudta azt beilleszteni egy általános elméletbe.

Példák erre a következők lehetnek: a *Levelet írunk* mondatban a cselekvés nem meghatározható, és nem is azonosítható. A *Megírtunk egy levelet* mondatban viszont a cselekvés meghatározható, de nem azonosítható, viszont azonosítható és meghatározható is a *Megírjuk a megígért levelet* mondatban.

Továbbá azt is feltételezem, hogy a cselekvés határozottságának és azonosíthatóságának a kifejezésében egyaránt fontos szerepet játszik az igék szemantikája és az igekötők használata.

Irodalom

Bende-Farkas, Ágnes

1995 Prefixation and discourse. In Kenesei, István (ed.) *Levels and structures. (Approaches to Hungarian, volume five)*. Szeged, JATE: 193-219.

Hengeveld, Kees. Mackenzie Lachlan

2008 *Functional Discourse Grammar*. Oxford, Oxford University Press.

Maleczki, Márta

2008 Határozatlan argumentumok. In Kiefer, Ferenc, (szerk.) *A szótár szerkezete*. Budapest, Akadémiai. 129-184.